

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการติดตามผลการปฏิบัติงานของบัณฑิต โปรแกรมวิชาการศึกษาพิเศษ สถาบันราชภัฏสงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการปฏิบัติงาน ศึกษาความคิดเห็นผู้ใช้บัณฑิตและบัณฑิตของบัณฑิตที่จบในปีการศึกษา 2541 และ 2543 และศึกษาแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตร เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้ได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ข้างต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. การผลิตครูการศึกษาพิเศษ

- 1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูการศึกษาพิเศษ
- 1.2 หลักสูตรการศึกษาพิเศษ
- 1.3 คุณลักษณะครูการศึกษาพิเศษ

2. การประเมินหลักสูตรและการติดตามผล

- 2.1 ความหมายของการประเมินหลักสูตร
- 2.2 จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร
- 2.3 การติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษา

3. คุณภาพของบัณฑิต

- 3.1 ลักษณะของบัณฑิตที่มีคุณภาพ

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การผลิตครูการศึกษาพิเศษ

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูการศึกษาพิเศษ

ศูนย์พัฒนาศึกษาแห่งชาติของประเทศไทย (2529: 15 - 16) กล่าวเกี่ยวกับการผลิตครูการศึกษาพิเศษของประเทศไทยว่า ถึงแม้ว่าการดำเนินการจัดการสอนและให้ความช่วยเหลือแก่คนพิการด้านต่าง ๆ ได้ดำเนินการมาเป็นเวลานานแล้วก็ตาม การผลิตบุคลากรที่มีความรู้โดยตรงเกี่ยวกับการสอนคนพิการในประเทศไทย มิได้ดำเนินการควบคู่ไปกับการสอน และการให้ความช่วยเหลือเหล่านั้น ลักษณะของการสอน และการให้ความช่วยเหลือเป็นไปในรูปแบบสังคมสงเคราะห์ ต่อมาเมื่องานการศึกษาพิเศษได้ขยายตัวเพิ่มขึ้น กรมการฝึกหัดครูได้เห็นความสำคัญที่จะให้การศึกษาพิเศษแก่เด็กตั้งแต่ระดับอนุบาล จึงให้วิทยาลัยครูสวนกุหลาบดำเนินการจัดการศึกษาพิเศษระดับอนุบาล และใช้ชั้นเรียนพิเศษนี้เป็นแหล่งสาธิตการสอนเด็กหูตึงสำหรับนักศึกษาจากวิทยาลัยครูแห่งนี้ ในปี พ.ศ.2513 กรมการฝึกหัดครูได้จัดโครงการ

ทดลองการผลิตครูและให้บริการชุมชนด้านการศึกษาพิเศษขึ้นที่วิทยาลัยครูสวนกุหลาบ และต่อในปี พ.ศ.2519 ได้จัดตั้งภาควิชาการศึกษาพิเศษขึ้น

การผลิตครูการศึกษาพิเศษของสถาบันการฝึกหัดครูในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยได้เริ่มต้น

1. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งเป็นสถาบันที่มีความสำคัญต่อการผลิตครูของประเทศไทย ได้มองเห็นความสำคัญของการผลิตครูการศึกษาพิเศษเพื่อช่วยสอนเด็กพิการ ในปีการศึกษา 2517 ได้เริ่มผลิตบัณฑิตระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง สาขาวิชาการศึกษาพิเศษ เน้นการสอนผู้มีความบกพร่องทางการได้ยิน ต่อมาในปี พ.ศ.2522 ได้มีการปรับปรุงหลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรปริญญาโท โครงการนี้สามารถผลิตครูการศึกษาพิเศษได้ปีละ 5 - 10 คน

2. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นอีกสถาบันหนึ่งที่มีมองเห็นความจำเป็นที่จะผลิตครูออกไปปฏิบัติงานสอนเด็กพิเศษทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา และเพื่อให้เป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษา การสอนเด็กพิเศษขั้นสูงต่อไป หลักสูตรการสอนเด็กพิเศษของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นหลักสูตรปริญญาตรี หลักสูตรการศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาพิเศษโดยทั่ว ๆ ไป ไม่ได้เป็นการปฏิบัติเฉพาะทาง สถาบันนี้ผลิตครูได้ประมาณปีละ 15 - 20 คน

3. มหาวิทยาลัยมหิดล โดยการประสานงานของภาคจักษุ-โสต-ศอ-นาสิก คณะแพทยศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ ได้ทำการผลิตบุคลากรระดับปริญญาโทสาขาความผิดปกติทางการพูด ในปี พ.ศ.2521 วัตถุประสงค์ของหลักสูตรนี้คือ มุ่งผลิตบุคลากรระดับมหาบัณฑิตเพื่อทำหน้าที่ตรวจวินิจฉัย และแก้ไขความผิดปกติทางการพูด เพื่อให้เป็นผู้นำปฏิบัติงานด้านการสอนและการฝึกอบรม และการวิจัยในสาขาวิชานี้ โครงการนี้มีเป้าหมายผลิตมหาบัณฑิตปีละ 5 - 10 คน โดยในระยะแรกจะรับนักศึกษาที่เป็นข้าราชการ อาจารย์ในหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในมหาวิทยาลัย วิทยาลัย และโรงเรียน ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นนักตรวจการได้ยิน และนักฝึกพูดในหน่วยงานเดิมของตน

4. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยคณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ได้ทำการเปิดสอนในระดับปริญญาตรี สาขาอาชีพบำบัด ในปี พ.ศ.2522 ซึ่งคาดว่าบัณฑิตรุ่นแรกจะสำเร็จการศึกษาในปี พ.ศ.2526 จำนวนประมาณ 22 คน วัตถุประสงค์ของหลักสูตรนี้เน้นผลิตบุคลากรเพื่อปฏิบัติงานช่วยเหลือคนพิการแขน ขา ลำตัว

จะเห็นได้ว่าปัจจุบันแม้มีการผลิตครูการศึกษาพิเศษหลายสถาบันแต่ความต้องการครูการศึกษาพิเศษก็ยังมีมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันราชภัฏซึ่งมีหน้าที่ในการผลิตครูโดยตรง จะต้องมุ่งเน้นคุณภาพของนักศึกษาให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 หลักสูตรการศึกษาพิเศษ

หลักสูตรวิทยาลัยครู ยึดหลักมาตรฐานวิชาการและวิชาชีพ ระดับอุดมศึกษา มุ่งผลิตกำลังคนที่สนองความต้องการของท้องถิ่น และสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทั้งที่เป็นนักวิชาการทั้งอาชีพ และวิชาชีพชั้นสูง มีความยืดหยุ่น สามารถปรับตามสภาพการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคมและความก้าวหน้าของวิทยาการ เปิดโอกาสให้มีการเลือกเรียนได้อย่างกว้างขวางทั้งหลักสูตรระดับ

อนุปริญญา ระดับปริญญาตรี และระดับปริญญาตรี (หลังอนุปริญญา) ในการจัดกิจกรรมและประสพ-
 การณ์การเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นการปฏิบัติควบคู่ทฤษฎี และยึดหลักความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา
 และชุมชน นำไปสู่การพัฒนาก่อให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการและการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถภาพใน
 วิชาชีพ ทั้งในด้านความรู้ ด้านเทคนิควิธีและการจัดการงานอาชีพ และด้านคุณธรรม หลักสูตรวิทยาลัยครู
 (กรมการฝึกหัดครู, 2536) มุ่งให้ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณสมบัติ ดังนี้

1. มีความรู้ ทักษะ และเทคนิคเฉพาะทาง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพได้เป็นอย่างดี
2. มีทักษะในด้านการจัดการงานอาชีพ สามารถดำเนินงานอาชีพของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. มีความคิดสร้างสรรค์ มีนิสัยใฝ่รู้ มีทักษะและวิจารณญาณในการแก้ปัญหา สามารถปรับตัวให้
 เข้ากับสิ่งแวดล้อมในการทำงาน
4. มีเจตคติที่ดี มีจรรยาบรรณและมุ่งมั่นที่จะพัฒนาให้เกิดความก้าวหน้าในอาชีพ
5. มีโลกทัศน์ที่กว้าง ขอบรับความเปลี่ยนแปลงของสังคม
6. เป็นพลเมืองดี มีความตระหนักต่อการพัฒนาตนเองและเป็นผู้นำในการพัฒนาสังคม
7. มีความเป็นประชาธิปไตย กระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองแบบประชาธิปไตย
 อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

สำหรับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสาขาวิชาการศึกษามุ่งให้ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณสมบัติ ดังนี้

1. มีเจตคติที่ดีต่อการเป็นครู มีความรัก ความศรัทธา ในวิชาชีพครู มีค่านิยมที่พึงประสงค์มี
 คุณธรรมและจริยธรรม ตลอดจนมีจิตใจใฝ่สัมฤทธิ์ พัฒนาตนเองอยู่เสมอ
2. มีความรู้และเทคนิควิธีที่จะปฏิบัติงานในหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ
3. มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะและวิจารณญาณในการแก้ปัญหา
4. มีสุขนิสัยที่ส่งเสริมคุณภาพทางกายและทางใจ ทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม
5. มีจิตสำนึกในการพัฒนาสังคมเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว
6. มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย กระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมี
 พระมหากษัตริย์เป็นประมุข และยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
7. รักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมอันดีของชาติ และมีความสำนึกในความเป็นคนไทย

โครงสร้างหลักสูตรวิทยาลัยครู สาขาวิชาการศึกษา ประกอบด้วยหมวดวิชาและกลุ่มวิชา ดังนี้

1. หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป (General Education) หมายถึงวิชาการศึกษาทั่วไปที่นักศึกษาทุกคน
 ต้องเรียน เพื่อให้มีความรู้อย่างกว้างขวางและรู้รอบในสิ่งที่จำเป็น สำหรับการเป็นพลเมืองดีของสังคม
 หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป แบ่งเป็น 4 กลุ่มวิชา คือ

1.1 กลุ่มวิชาภาษาและการสื่อสาร

1.2 กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์

1.3 กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์

1.4 กลุ่มวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

เป็นหมวดวิชาการศึกษาทั่วไปที่นักศึกษาทุกคนต้องเรียน แบ่งเป็น 4 กลุ่มวิชา ได้แก่ กลุ่มวิชาภาษาและการสื่อสาร กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ และกลุ่มวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นหมวดวิชาที่มุ่งสร้างคุณภาพของคนให้มีความเจริญงอกงามด้านปัญญาธรรม คุณธรรม และจริยธรรม ตลอดจนมีความรู้ในศิลปวิทยาการที่สร้างบุคลิกลักษณะของผู้มีการศึกษา และมีประสิทธิภาพในการดำรงชีวิตตามระบอบประชาธิปไตย

1.1 จุดประสงค์ทั่วไปของหมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป มีดังต่อไปนี้

1.1.1 ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมและวิชาการใหม่ ๆ โดยเฉพาะความรู้ความเข้าใจระบบเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี การเมืองการปกครองของไทย ความรู้ความเข้าใจเพื่อนร่วมโลก เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และมีความรู้ความเข้าใจในสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

1.1.2 ให้มีทักษะการเรียนรู้ระดับอุดมศึกษา ทั้งทักษะในด้านการศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเอง ด้านการคิดอย่างมีเหตุผล รู้จักวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ได้ ตลอดจนทักษะด้านภาษาให้สามารถติดต่อสื่อความหมายกับผู้อื่นได้ดี

1.1.3 ให้มีเจตคติที่ดี และซาบซึ้งในคุณค่าของสังคม ความดี ความงาม และการดำรงตนให้มีคุณค่าต่อสังคม มีค่านิยมที่พึงประสงค์ มีคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบซาบซึ้งในศิลปะและสุนทรียภาพ ตระหนักในการปฏิบัติตนตามวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย

1.2 การจัดการเรียนการสอน

1.2.1 การจัดรายวิชาในหมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป จัดแยกตามระดับการศึกษา คือ ระดับปริญญาตรีชุดหนึ่ง ระดับอนุปริญญาชุดหนึ่ง และระดับปริญญาตรี (หลังอนุปริญญา) เป็นอีกชุดหนึ่ง

1.2.2 รายวิชาและจำนวนหน่วยกิตที่ต้องเรียนแต่ละระดับการศึกษาทุกโปรแกรม วิชาทุกสาย และทุกสาขาวิชา จัดให้เรียนเหมือนกันหมดคือ ปริญญาตรี 40 หน่วยกิต อนุปริญญา 16 หน่วยกิต และปริญญาตรี (หลังอนุปริญญา) 24 หน่วยกิต

1.2.3 รายวิชาในหมวดวิชาพื้นฐานทั่วไปบังคับให้เรียนทุกกลุ่มวิชา จำนวนหน่วยกิตกลุ่มวิชาละเท่า ๆ กัน ไม่บังคับรายวิชา แต่ให้อยู่ในดุลยพินิจของสถาบันการศึกษาที่จะจัดให้นักศึกษาเรียน โดยยึดจุดประสงค์ของหมวดวิชาเป็นหลักสำคัญ

1.2.4 การจัดรายวิชาในหมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป ควรจัดให้เรียนในระยะต้น ๆ ของระดับการศึกษา เช่น ระดับปริญญาตรี ควรจัดให้เรียนช่วงระยะเวลา 2 ปีการศึกษาแรก

2. **หมวดวิชาเฉพาะด้าน (Specialized Education)** หมายถึงวิชาเฉพาะทางใดทางหนึ่งที่นักศึกษาแต่ละคนจะเลือกเรียน เพื่อให้มีความรู้ เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะ รู้เทคนิควิธี และเข้าใจกระบวนการงานอาชีพ ตลอดจนมีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ หมวดวิชาเฉพาะด้าน แบ่งเป็น 3 กลุ่มวิชา คือ

2.1 กลุ่มวิชาเนื้อหา หรือกลุ่มวิชาเอก-โท

2.2 กลุ่มวิชาชีพครู

2.3 กลุ่มวิชาปฏิบัติการและฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

เป็นหมวดวิชาที่มุ่งส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติในวิชาเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง ทั้งในด้านเทคนิควิธี และการจัดการงานอาชีพ โดยให้สามารถนำไปประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ หมวดวิชาเฉพาะด้าน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มวิชา คือ กลุ่มวิชาเนื้อหา หรือเอก-โท กลุ่มวิชาชีพครู และกลุ่มวิชาปฏิบัติการและฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

2.1 จุดประสงค์ทั่วไปของหมวดวิชาเฉพาะด้าน มีดังต่อไปนี้

2.1.1 ให้มีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาวิชา และวิทยาการใหม่ๆ โดยเฉพาะเนื้อหาวิชาที่จะนำไปสอนหรือปฏิบัติงานด้านเทคนิคการศึกษา ความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของครู และมีความรู้ ความเข้าใจเทคนิควิธี สามารถถ่ายทอดเนื้อหาวิชาให้แก่ผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ

2.1.2 ให้มีทักษะอย่างเพียงพอเกี่ยวกับเนื้อหาวิชา และเทคนิคการในการจัดกิจกรรมการสอนหรือการปฏิบัติด้านเทคนิคการศึกษา สามารถประยุกต์หลักการและทฤษฎีสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม และเกิดผลดี

2.1.3 ให้มีเจตคติที่ดี และตระหนักในคุณค่าของวิชาชีพทางสาขาวิชาการศึกษา มีคุณธรรม จริยธรรม ยึดมั่นในจรรยาบรรณ รัก สรรพสามัคคี ภาควินิจ และรับผิดชอบในวิชาชีพของตนอย่างแท้จริง

2.2 การจัดการเรียนการสอน

2.2.1 ระดับปริญญาตรี

1) กลุ่มวิชาเนื้อหา สายก่อนประถมศึกษา สายมัธยมศึกษา สายการศึกษาพิเศษ และสายเทคนิคการศึกษา อาจจัดการเรียนการสอนได้เป็น 3 แบบ คือ แบบเอกเดี่ยว แบบเอกคู่ และแบบเอก-โท โดยมีข้อกำหนดให้เรียนทั้งรายวิชาบังคับและรายวิชาเลือก แบบเอกเดี่ยวต้องเรียนประมาณ 60 หน่วยกิต แบบเอกคู่ต้องเรียนประมาณ 30 หน่วยกิต และแบบเอก-โทต้องเรียนประมาณ 40 หน่วยกิต ส่วนสายประถมศึกษา กลุ่มวิชาเนื้อหาจัดการเรียนการสอนแบบเดี่ยวคือ แบบเอกเดี่ยวกำหนดให้เรียนทั้งรายวิชาบังคับและรายวิชาเลือก 34 หน่วยกิต

สำหรับการจัดการเรียนการสอนวิชาโท ในกรณีที่เลือกเรียนวิชาโทข้ามสาขาวิชาของผู้ที่เรียนวิชาเอกตามหลักสูตรสาขาวิชาการศึกษา ถ้าเลือกเรียนวิชาโทตามหลักสูตรสาขาวิชา

ศิลปศาสตร์ หรือสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ ต้องเรียนรายวิชาพฤติกรรมกรรมการสอนของวิชาโทนั้นเพิ่มเติม โดยนับหน่วยกิตรวมในเกณฑ์การสำเร็จการศึกษา (สภาการศึกษาฯ กำหนดเมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2536)

2) กลุ่มวิชาชีพครู กำหนดให้มีรายวิชาบังคับร่วม ซึ่งทุกสายต้องเรียนเหมือนกัน 6 รายวิชา (13 หน่วยกิต) นอกจากนั้นเป็นรายวิชาบังคับเฉพาะโปรแกรม และรายวิชาเลือกรวม 25-30 หน่วยกิต

3) กลุ่มวิชาปฏิบัติการและฝึกประสบการณ์วิชาชีพ กำหนดบังคับให้เลือกรเรียนโดยให้สอดคล้องกับแบบของกลุ่มวิชาเนื้อหาที่เลือกรเรียน สายก่อนประถมศึกษา สายมัธยมศึกษา สายการศึกษาพิเศษ และสายเทคนิคการศึกษา ให้เรียนประมาณ 12-16 หน่วยกิต ส่วนสายประถมศึกษาให้เรียน 30 หน่วยกิต

2.2.2 ระดับอนุปริญญา มีเฉพาะสายก่อนประถมศึกษา

1) กลุ่มวิชาเนื้อหา จัดเป็นแบบเอกเดี่ยว ให้เรียน 30 หน่วยกิต

2) กลุ่มวิชาชีพครู ให้เรียน 15 หน่วยกิต บังคับ 13 หน่วยกิต ให้เลือก 2 หน่วยกิต

3) กลุ่มวิชาปฏิบัติการและฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ให้เรียน 8 หน่วยกิต

2.2.3 ระดับปริญญาตรี (หลังอนุปริญญา)

1) กลุ่มวิชาเนื้อหา สายก่อนประถมศึกษา สายมัธยมศึกษา สายการศึกษาพิเศษ และสายเทคนิคการศึกษา จัดการเรียนการสอนแบบเดี่ยว คือ แบบเอกเดี่ยว กำหนดให้เรียน 30 หน่วยกิต ส่วนสายศึกษากำหนดให้เรียน 18 หน่วยกิต

2) กลุ่มวิชาชีพครู ทุกสายกำหนดให้เรียนประมาณ 10-11 หน่วยกิต แต่ถ้าผู้เรียนไม่เคยเรียนสาขาวิชาการศึกษามาก่อน มีข้อกำหนดเฉพาะว่าจะต้องเรียนวิชาบังคับร่วม 6 รายวิชา (13 หน่วยกิต) ของหลักสูตรปริญญาตรีโดยไม่นับหน่วยกิต

3) กลุ่มวิชาปฏิบัติการและฝึกประสบการณ์วิชาชีพทุกสายต้องเรียนประมาณ 8-14 หน่วยกิต

3. หมวดวิชาเลือกเสรี (Free Elective) หมายถึงวิชาที่ให้นักศึกษาเลือกรเรียนได้ตามความถนัดและมีความสนใจ เพื่อให้มีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น เป็นหมวดวิชาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น และนำไปใช้เป็นประโยชน์ต่องานและชีวิตของตน การจัดการเรียนการสอนมีดังนี้

2.3.1 ระดับปริญญาตรี ให้เรียน 10 หน่วยกิต

2.3.2 ระดับอนุปริญญา ให้เรียน 6 หน่วยกิต

2.3.3 ระดับปริญญาตรี (หลังอนุปริญญา) ให้เรียน 6 หน่วยกิต

แนวทางการจัดการเรียนการสอนให้นักศึกษาได้เลือกรเรียนรายวิชาใด ๆ ในหลักสูตรวิทยาลัยครูตามความถนัดและสนใจ มีแนวปฏิบัติดังนี้

- 1) ไม่ซ้ำกับรายวิชาที่เคยเรียนมาแล้ว
- 2) ไม่เป็นรายวิชาที่กำหนดให้เรียน โดยไม่นับหน่วยกิตรวมในเกณฑ์การสำเร็จ

หลักสูตรของโปรแกรมวิชานั้น ๆ

สำหรับหลักสูตรสาขาการศึกษาพิเศษ โปรแกรมวิชาการศึกษาพิเศษ ระดับปริญญาตรี มีจุดประสงค์เฉพาะดังนี้

- 1) ให้มีความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ด้านการศึกษาพิเศษ
- 2) ให้มีความรู้ ความสามารถ ที่จะศึกษาลักษณะและพัฒนาการของเด็กพิเศษประเภทต่าง ๆ
- 3) ให้สามารถนำความรู้และทักษะไปใช้จัดประสบการณ์ การเรียนการสอนเด็กพิเศษได้
- 4) ให้สามารถใช้ความรู้และทักษะสนับสนุน หรือจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษในสภาพการเรียนร่วมได้
- 5) ให้สามารถเข้าใจปัญหา แนวโน้ม และแก้ไขปัญหของเด็กพิเศษ ตลอดจนให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กพิเศษได้

ผดุง อารยะวิญญู (2544: 74 - 79) ได้ทำการศึกษาเรื่องการศึกษาความต้องการกำลังคนในการพัฒนาการศึกษาพิเศษ และสรุปผลการศึกษาดังนี้

- 1.) การผลิตครูการศึกษาพิเศษ
พบว่าการผลิตครูการศึกษาพิเศษอยู่ในระดับต่ำ และครูที่เรียนสำเร็จด้านการศึกษาพิเศษได้ทำการสอนอยู่ในโรงเรียนพิเศษค่อนข้างน้อย
- 2.) การผลิตบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพิเศษ
การทำงานเกี่ยวกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ไม่ใช่หน้าที่ของครูเท่านั้น ยังมีบุคลากรที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมทำงานด้วย เช่น จิตแพทย์ นักกายภาพบำบัด นักจิตวิทยา บุคลากรเหล่านี้ปฏิบัติหน้าที่ต่างกัน ต่างบทบาท แต่ทุกคนทำงานช่วยเหลือเด็ก และยังมีบุคลากรอีกหลายสาขาที่ทำงานช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ แต่ยังไม่มีการผลิต เช่น ล่ามภาษามือ คนตรีบำบัด พฤติกรรมบำบัด ศิลปะบำบัด การละครบำบัดฟื้นฟู
- 3.) แผนการผลิตครูการศึกษาพิเศษในอนาคต
สถาบันการผลิตครูการศึกษาพิเศษทั้ง 7 แห่ง (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และสถาบันราชภัฏอีก 6 แห่ง) มีนโยบายที่จะผลิตครูการศึกษาพิเศษต่อไปในอนาคต และทุกแห่งจะผลิตเพิ่มขึ้น โดยทุกแห่งมีความเห็นตรงกันว่าจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอบรมครูประจำการให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาพิเศษ สถาบันทั้ง 7 แห่ง จึงมีแผนที่จะอบรมครูประจำการควบคู่กันไปกับการผลิตบัณฑิตในระดับปริญญาตรี

สถาบันราชภัฏบางแห่งมีแผนที่จะผลิตบุคลากรทางการศึกษาพิเศษในระดับปริญญาโท โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันราชภัฏสวนดุสิตที่มีความพร้อมมากกว่าสถาบันราชภัฏอื่น ๆ

จากการที่ได้ศึกษาจากเอกสารพอสรุปได้ว่า ปัจจุบันความต้องการบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพิเศษยังมีมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตครูการศึกษาพิเศษซึ่งเป็นการผลิตของสถาบันราชภัฏโดยตรงก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ใช้ ขณะเดียวกันการผลิตบัณฑิตไม่เพียงแต่มุ่งเน้นด้านปริมาณให้เพียงพออย่างเดียว แต่จะต้องมุ่งเน้นคุณภาพของนักศึกษาให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การปรับปรุงหลักสูตรจึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะต้องมีการพัฒนาเพื่อให้บัณฑิตมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

1.3 คุณลักษณะของครูการศึกษาพิเศษ

กมล สุคประเสริฐ และคนอื่น ๆ (2523: 122 – 126) ได้สรุปคุณลักษณะของครูในผลงานวิจัยเรื่อง การศึกษาหาสมรรถวิสัยของครูประถมศึกษาที่ต้องการไว้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. ครูควรมีลักษณะพิเศษหลายอย่าง เพราะครูต้องเป็นแบบอย่างแก่ผู้เรียนในด้านลักษณะ ท่าทาง เช่น การเดิน การยืน การนั่ง ความขยันหมั่นเพียร ความประหยัด ความร่วมมือ และที่สำคัญคือ ความรักเด็ก และรักสังคม
2. ครูต้องรู้จักเกี่ยวข้องกับชุมชนและสิ่งแวดล้อม โดยการให้ความร่วมมือกับชุมชนและสิ่งแวดล้อม ทั้งทางตรงและทางอ้อม
3. ครูต้องมีความรู้ความสามารถในเรื่องหลักสูตรและการสอน
4. ครูต้องรู้เรื่องพัฒนาการของผู้เรียนและลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน
5. ครูต้องมีส่วนรับผิดชอบช่วยเหลือโรงเรียน จัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดทั้งการช่วยเหลือแลรักษาโรงเรียน
6. ครูต้องมีความรับผิดชอบต่องานการ มีความซื่อสัตย์ตรงต่อเวลาและมีวินัยในตนเอง
7. ครูต้องมีความพร้อมในการสอนและมีการเตรียมการสอนเสมอ
8. ครูต้องมีความเตรียมพร้อมในเรื่องของการวัดผลและประเมินผล

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2542: 4-5) ได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะที่เหมาะสมสำหรับคนเป็นครูว่าควรมี 3 ลักษณะ คือ

1.) ลักษณะส่วนบุคคล คนเป็นครูถือเป็นบุคคลที่สังคมยอมรับ มีคำนำหน้านามที่ให้เกียรติยกย่องมากกว่าคนทั่วไปคือ “คุณครู” หรือ “อาจารย์” ดังนั้นครูต้องมีลักษณะของบุคคลที่สังคมทั่วไปยอมรับได้แก่

- 1.1 ทำหน้าที่ของสังคมอย่างครบถ้วน โดยใช้ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่
- 1.2 ทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม ไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่ใคร ใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า
- 1.3 มีเป้าหมายของชีวิตที่ดี และดำเนินชีวิตไปตามเป้าหมายนั้น
- 1.4 มีคุณธรรม ไม่ประพฤติดนเลื่อมเสีย ทำร้ายผู้อื่นโดยการพูด การกระทำ หรือเห็นว่าคนอื่น

ต่ำด้อยกว่าตน

1.5 รู้จักกาลเทศะ ใช้อารมณ์อย่างเหมาะสม รู้จักอดทน อดกลั้น

2.) ลักษณะความเป็นครู นอกจากลักษณะของคนที่ศิรรมดาแล้ว ครูต้องมีลักษณะความเป็นครู ซึ่งจะมีพิเศษเพิ่มเติมไปจากคนดีโดยทั่วไป คือ

2.1 ความเมตตา ทุกสิ่งที่ครูทำต้องมองไปสู่เป้าหมายของความเจริญก้าวหน้าของศิษย์เป็นที่ตั้ง ต้องเป็น “ผู้ให้” เพื่อการพัฒนาลูกศิษย์

2.2 ความพอใจที่จะพัฒนาคน ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ไม่ว่าศิษย์จะเป็นเช่นไร เก่งหรือไม่เก่ง ดีหรือไม่ดี ก็ต้องช่วยเหลือแก้ไข คนเป็นครูต้องมีใจที่อยากทำงานเพื่อช่วยเหลือคน

2.3 ความสมถะ อาชีพครูเป็นอาชีพที่มีผลตอบแทนเป็นเงินน้อยกว่าอาชีพอื่นที่สำเร็จการศึกษาในระดับเดียวกันที่ทำงานในอาชีพอื่น ดังนั้นคนที่เป็นครูจึงต้องสมถะ ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีชีวิตที่เรียบง่าย

2.4 ความมีอุดมการณ์ อุดมการณ์ของครูคือ “การสอนคน” ไม่ใช่ “การสอนหนังสือ” จึงมีจิตใจที่อยากพัฒนา อยากแก้ไขสังคม อยากทำให้คนอื่นก้าวหน้าและมีความสำเร็จในชีวิต ในการทำงาน

3.) ลักษณะทางการสอน ครูจะต้องมีลักษณะทางการสอนที่ดี กล่าวคือ

3.1 บุคลิกภาพที่ดี ครูควรมีบุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือ มีอารมณ์มั่นคง แสดงอารมณ์ในทางที่เหมาะสม ไม่แสดงกิริยาหงายขาต่อผู้อื่น เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์

3.2 ศาสตร์การสอน ครูต้องรู้วิธีการที่จะสอนให้ลูกศิษย์เข้าใจและมีความรู้ในเรื่องที่จะสอน รู้วิธีการสอนหลายรูปแบบ รู้จักประยุกต์ทฤษฎีการสอนเข้ามาสู่สถานการณ์จริง รู้วิธีค้นคว้าศึกษาหาความรู้ รู้วิธีการเลือกสรรสาระให้เหมาะสมกับผู้เรียน รู้วิธีการประยุกต์วิชาการให้เหมาะสมกับเวลา รู้วิธีวัดผล เข้าใจผู้เรียน รู้วิธีพัฒนาให้ผู้เรียนเจริญก้าวหน้า รู้วิธีแก้ปัญหาของผู้เรียนรักการสอน อยากถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น มีหลักการที่ถูกต้อง มีทัศนคติที่ดีต่อศาสตร์การสอนและมีทักษะในการสอน

3.3 ความใฝ่รู้ ผู้ที่เป็นครูจะต้องศึกษาหาความรู้ไปตลอด เพราะความรู้ที่มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงเสมอ เมื่อครูจะสอนเรื่องใดก็ตามจะต้องมีการอ่าน ค้นคว้า เพิ่มเติมตลอดเวลา

เบญจา แสงมลิ (2535) บรรยายในการสัมมนาเรื่องความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการศึกษาพิเศษ เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ.2535 ณ โรงแรมมาเจสติกพลาซ่า ถนนราชดำเนิน กรุงเทพฯ จัดโดยวิทยาลัยครูสวนดุสิต กล่าวถึงคุณลักษณะของครูการศึกษาพิเศษไว้ ดังนี้

การจะทำอะไรสักอย่าง สิ่งที่สำคัญอยู่ที่ตัวเรานั้นเอง

คนเป็นครูต้องมีสิ่งหนึ่ง คือความกล้า กล้าทำการสอนเด็กพิการ

ผู้ใดที่อยู่ในหน้าที่จัดการศึกษา จะต้องมีความรู้ลึก 3 ประการ

1. มีความเมตตา กรุณา สงสารอยู่ในใจ เพราะจะทำให้มองโลกโดยทั่วไป ได้ว่า คนในโลกนี้มีอยู่ 2 แบบ คือ พวกหนึ่งสมบูรณ์ อีกพวกหนึ่งบกพร่องต้องสงสาร ต้องช่วย ถ้าขาดความรู้ลึกนี้ เขาก็ไม่สนใจ ไม่ช่วย บางคนก็รู้แต่กลัวไม่กล้าทำ กลัวเสียชื่อ ซึ่งไม่จริงเลย ทำแล้วมากน้อยก็ได้ชื่อว่าทำ

2. มีความอดทน การอยู่กับเด็กพิเศษ ครูต้องอดทนที่จะสอนและอดทนที่จะรอผลสำเร็จของการเรียนการสอน เพราะเด็กพิเศษ มีความบกพร่อง มีปัญหาต่าง ๆ ทำให้ต้องฝึกหัดนิสัยกันอยู่เรื่อย ๆ และเรียนรู้ได้ช้า

3. มีใจกว้างยอมรับและเข้าใจมนุษย์ ครูต้องเข้าใจว่าหน้าที่ของครูคือผู้ให้การศึกษา คิดวิธีสอน และวางแผนให้ครูอื่น ๆ ยอมรับ ให้ผู้ปกครองเด็กปกคดียอมรับ และให้ชุมชนยอมรับด้วย

เบญจา ชลธารันนท์ (2545) ได้ทำการศึกษาเรื่องการติดตามผลการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จการศึกษา ระดับปริญญาตรี โปรแกรมวิชาการศึกษาพิเศษ คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนดุสิตที่สำเร็จปีการศึกษา ในปี 2539 – 2543 ได้สรุปเกี่ยวกับคุณลักษณะในการปฏิบัติงานของปีการศึกษา ดังนี้

ด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการ

การวิเคราะห์ปัญหา ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการนำมาความรู้ประยุกต์ใช้ บัณฑิตประเมินตนเองอยู่ในระดับมาก ส่วนความรู้ทางวิชาการ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ความสามารถในการจัดการ ความสามารถในการทำงานที่มอบหมายให้เสร็จ และการใช้ภาษา บัณฑิตประเมินตนเองอยู่ในระดับปานกลาง

ด้านบุคลิกภาพ

บัณฑิตประเมินตนเองว่ามีมนุษยสัมพันธ์อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนความสามารถในการตัดสินใจ ความสนใจใฝ่หาความรู้ ความเป็นผู้นำ ความเป็นประชาธิปไตย ความขยันสู้งานและความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ประเมินตนเองว่าอยู่ในระดับปานกลาง

ด้านคุณธรรม

ความตรงต่อเวลา ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และการปฏิบัติงานตาม กฏระเบียบของหน่วยงาน บัณฑิตประเมินตนเองอยู่ในระดับมากที่สุด และความมีน้ำใจประเมินตนเองอยู่ในระดับมาก

ด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการ

หัวหน้างานมีความคิดเห็นว่าบัณฑิตมีความสามารถในการทำงานที่มอบหมายให้เสร็จ การประยุกต์ความรู้ และความสามารถในการจัดการมากที่สุด แต่ความสามารถในการใช้ภาษามีในระดับน้อย

ด้านบุคลิกภาพ

หัวหน้างานมีความคิดเห็นว่าบัณฑิตมีความสามารถในการตัดสินใจ ความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และ ความขยันสู้งาน มากที่สุด ส่วนด้านความเป็นผู้นำบัณฑิตมีในระดับมาก และความสนใจใฝ่หาความรู้บัณฑิตมีในระดับปานกลาง

ด้านคุณธรรม

หัวหน้างานมีความคิดเห็นว่าบัณฑิตปฏิบัติตามกฏระเบียบของหน่วยงานอยู่ในระดับมากที่สุด และบัณฑิตมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีน้ำใจ และตรงต่อเวลา อยู่ในระดับปานกลาง

จากการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะครูข้างต้น พงจะสรุปมาเป็นลักษณะของครูการศึกษาพิเศษได้ ดังนี้

1. ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน
2. ครูต้องรู้จักและทำงานร่วมกับชุมชน
3. ครูต้องมีความรู้ความสามารถในเรื่องหลักสูตรการสอน
4. ครูต้องมีความรู้เรื่องพัฒนาการและลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน
5. ครูต้องมีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา และมีวินัยในตนเอง
6. ครูต้องมีความเมตตา กรุณา
7. ครูต้องมีความอดทน ใจเย็น เสียสละ
8. ครูต้องมีใจกว้างยอมรับและเข้าใจผู้อื่น
9. ครูต้องมีสุขภาพจิตและสุขภาพกายดี
10. ครูต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดี
11. ครูต้องมีความสนใจใฝ่หาความรู้
12. ครูต้องมีความขยัน ใฝ่งาน
13. ครูต้องมีความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า
14. ครูต้องมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี
15. ครูต้องมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

2. การประเมินหลักสูตร

2.1 ความหมายของการประเมินหลักสูตร

สมบัติ คชสิทธิ์ (2536: 75) ได้ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรว่า เป็นกระบวนการที่ให้ข้อมูล ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษา เพื่อปรับปรุงหลักสูตร วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน พัฒนาการเรียนการสอนของนักศึกษาแต่ละคน ตลอดจนนำมาปรับปรุงระบบการบริหารของมหาวิทยาลัย และการปฏิบัติงานของบุคลากร วราภรณ์ ตรีชู (2542: 17) สรุปได้ว่า การประเมินหลักสูตร คือ การศึกษาผลของการใช้หลักสูตร และรวบรวมข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง และความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ อาจารย์ นักศึกษา บัณฑิต ผู้บังคับบัญชาของบัณฑิต และผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตร ว่าสิ่งใดเป็นปัญหา และอุปสรรคต่อการใช้หลักสูตร หรือหลักสูตรนั้น ๆ มีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด ประสิทธิภาพของหลักสูตรบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ นอกจากนี้การประเมินหลักสูตรยังมีผลต่อการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้หลักสูตรมีความทันสมัย สอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจสังคม และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

จากความหมายของการประเมินหลักสูตร พอสรุปได้ว่า การประเมินหลักสูตร หมายถึง การศึกษาผลของหลักสูตรจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ อาจารย์ นักศึกษา บัณฑิต ผู้บังคับบัญชา ได้ให้ความคิดเห็นเพื่อนำมาปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม

2.2 จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 192 - 193) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรใด ๆ ก็ตามจะมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่คล้ายคลึงกัน ดังนี้คือ

1. เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขสิ่งบกพร่องที่พบในองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรการประเมินผลในลักษณะนี้มักจะดำเนินในช่วงที่การพัฒนาหลักสูตรยังคงดำเนินอยู่ เพื่อที่จะพิจารณาว่าองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร เช่น จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง เนื้อหา การวัดผล ฯลฯ มีความสอดคล้องและเหมาะสมหรือไม่ สามารถนำมาปฏิบัติในช่วงการนำหลักสูตรไปทดลองใช้หรือในขณะที่การใช้หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนกำลังดำเนินอยู่ได้มากน้อยเพียงใดได้ผลเพียงใด และมีปัญหาอุปสรรคอะไร จะได้เป็นประโยชน์แก่นักพัฒนาหลักสูตรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรให้มีคุณภาพดีขึ้นได้ทันที
2. เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขระบบการบริหารหลักสูตร การนิเทศกำกับดูแล และการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การประเมินผลในลักษณะนี้จะดำเนินการในขณะที่มีการนำหลักสูตรไปใช้ จะได้ช่วยปรับปรุงหลักสูตรให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
3. เพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารว่า ควรใช้หลักสูตรต่อไปอีก หรือควรยกเลิกการใช้หลักสูตรเพียงบางส่วน หรือยกเลิกทั้งหมด การประเมินผลในลักษณะนี้จะดำเนินการหลังจากที่ใช้หลักสูตรไปแล้วระยะหนึ่ง แล้วจึงประเมินเพื่อสรุปผลตัดสินใจว่าหลักสูตรมีคุณภาพดีหรือไม่ดี บรรลุตามเป้าหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้มากน้อยเพียงใด สอดคล้องกับความต้องการของสังคมเพียงใด และเหมาะสมกับการนำไปใช้ต่อไปหรือไม่
4. เพื่อต้องการทราบคุณภาพของผู้เรียนซึ่งเป็นผลผลิตของหลักสูตรว่า การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามความมุ่งหวังของหลักสูตรหลังจากผ่านกระบวนการทางศึกษามาแล้วหรือไม่ อย่างไร การประเมินผลในลักษณะนี้จะดำเนินการในขณะที่มีการนำหลักสูตรไปใช้หรือหลังจากที่ใช้หลักสูตรไปแล้วระยะหนึ่งก็ได้

โชติ เพชรชื่น (2536: 570) ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินหลักสูตรมีจุดประสงค์สำคัญ 3 ประการ คือ ประการที่ 1 เป็นการพิจารณาว่าโครงสร้างของหลักสูตร ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ สื่อการเรียนการสอน การวัดและการประเมิน มีความสอดคล้อง ระหว่างกันเพียงไร และโครงสร้างดังกล่าวนี้สอดคล้องกับปรัชญา แผนพัฒนา นโยบายของประเทศ และความต้องการของสังคมเพียงไร ตลอดจนการพิจารณาความเป็นไปได้ของโครงสร้างหลักสูตร ประการที่ 2 เป็นการพิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรว่าสมควรจะนำไปใช้ดำเนินการต่อหรือไม่ มีข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง ประการ

สุดท้าย เพื่อพิจารณาคุณภาพของผลผลิตของหลักสูตรว่า มีคุณลักษณะหรือมีคุณภาพตรงตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ในหลักสูตรหรือไม่ และยังพิจารณาถึงผลกระทบกับผลพลอยได้ที่เกิดขึ้นอีกด้วย

จากแนวคิดดังกล่าวพอสรุปได้ว่า การประเมินผลหลักสูตรมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงแก้ไขส่วนที่บกพร่องและพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ตลอดจนเพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรในการปฏิบัติงานของผู้จบการศึกษาในสาขาต่าง ๆ

2.3 การติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษา

การติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษากล่าวได้ว่า เป็นกระบวนการหนึ่งของการประเมินหลักสูตรมีผู้ให้ความหมายของการติดตามผลไว้ดังนี้

กองวิจัยการศึกษา (2521: 148 - 149) สรุปว่า การติดตามผลเป็นการศึกษาค้นคว้า เพื่อติดตามผลการปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การศึกษาที่จัดทำขึ้นเพื่อรวบรวมเรื่องราวเกี่ยวกับนักเรียนภายหลังที่ได้รับคำปรึกษาแล้ว เพื่อประเมินผลของการให้คำปรึกษา

วัชร ทรัพย์มี (2531: 106 - 111) กล่าวว่า การติดตามผลเป็นการติดตามผลหลังจากที่นักเรียนออกจากโรงเรียนไปแล้ว ไปประกอบอาชีพหรือทำงานอะไร นักเรียนประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด

อีเมอร์ สตูป และ กันนารี แอล วอร์ทกิสท์ (Emery Stoop and Gunna L. Wahlquist 1947: 190 อ้างในลักษณะ ชินะปุตตกุล 2539: 13) กล่าวว่าโดยสรุปว่า การติดตามผลเป็นการตรวจสอบโปรแกรมการเรียนหรือหลักสูตรของสถานศึกษา ภายหลังจากที่นักศึกษาได้สำเร็จการศึกษาไปแล้ว นอกจากนั้น การติดตามผลยังเป็นเทคนิคอย่างหนึ่งในการประเมินความเหมาะสมของโปรแกรมการจัดการเรียนการสอนหรือหลักสูตรไว้อีกด้วย ทั้งนี้อาจทำการประเมินโปรแกรมการเรียนขณะที่อยู่ในกระบวนการเรียนการสอนและสิ้นสุดกระบวนการเรียนการสอนได้

ลักษณะ ชินะปุตตกุล (2539: 13) ได้สรุปจากแนวคิดนักการศึกษาไว้ว่า การติดตามผล หมายถึง การศึกษาและสำรวจข้อเท็จจริงต่าง ๆ ของนักเรียนหรือนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในสถาบันศึกษา หรือที่สำเร็จการศึกษาไปแล้ว รวมทั้งโครงการต่าง ๆ ที่ได้จัดทำขึ้น โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งข้อมูลที่ได้มีความสำคัญ ทั้งนี้เพราะสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการจัดการศึกษาปรับปรุงหลักสูตร หรือการปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ดาวนิง (Downing 1968: 209) อธิบายว่า การติดตามผลนักเรียนนักศึกษาเป็นกิจกรรมหลักที่จำเป็น ไม่เฉพาะแต่ในระดับอุดมศึกษาเท่านั้น แม้แต่ในระดับโรงเรียนก็มีความจำเป็น ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบผลของการจัดการศึกษาของสถาบันนั้นว่าเป็นไปตามความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เพียงใด

คาลวิน (Calvin 1970: 17) เชื่อว่าการติดตามผลการศึกษาของผู้สำเร็จการศึกษาจะเป็นประโยชน์ยิ่งต่อการให้บริการแนะแนวและบริการด้านอื่น ๆ แก่นักศึกษาในรุ่นต่อ ๆ ไป นอกจากนั้นการติดตามผลการศึกษายังให้ประโยชน์ในด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานประกอบการกับสถานศึกษา ซึ่งจะทำให้การให้การศึกษา การฝึกงาน และการมีงานทำมีความสัมพันธ์กันมากยิ่งขึ้นด้วย

ชาญชัย อินทรประวัติ (2539: 9) ได้กล่าวว่า การติดตามผลการศึกษาของผู้สำเร็จการศึกษา น่าจะสนองตอบจุดมุ่งหมาย ดังนี้

1. เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสถานะการมีงานทำของผู้สำเร็จการศึกษา
2. เพื่อศึกษาการปรับตัวของผู้สำเร็จการศึกษาเข้ากับสังคมและสถานที่ทำงาน
3. เพื่อศึกษาสถานภาพปัจจุบันของผู้สำเร็จการศึกษา
4. เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและข้อเสนอแนะ

ลักษณะ ชินะปุตตกุล (2539: 16) ได้สรุปวัตถุประสงค์ที่สำคัญของการติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษาเป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. ประเมินหลักสูตรที่ใช้
2. นำข้อมูลที่ได้รับมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรและการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงยิ่งขึ้น
3. นำข้อมูลด้านการทำงานของผู้สำเร็จการศึกษามาวิเคราะห์เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจในการทำงาน และการเตรียมแก้ปัญหาต่าง ๆ ในการทำงานของนักศึกษาปัจจุบัน
4. เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการศึกษา ศิษย์เก่า ศิษย์ปัจจุบัน และชุมชนให้มีการติดต่อประสานงานกันเป็นอย่างดี

จากการศึกษาข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า การติดตามผลการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จการศึกษาน่าจะสนองตอบจุดมุ่งหมายดังต่อไปนี้

1. เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสถานะการมีงานทำของผู้สำเร็จการศึกษา
2. เพื่อศึกษาการปรับตัวของผู้สำเร็จการศึกษา เข้ากับสังคม และสถานที่ทำงาน
3. เพื่อศึกษาสถานภาพปัจจุบันของผู้สำเร็จการศึกษา
4. เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและข้อเสนอแนะที่จะนำไปปรับปรุงหลักสูตรและการสอน
5. เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและข้อเสนอแนะที่จะนำไปปรับปรุงบริการต่าง ๆ ในสถาบันการศึกษา
6. เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการศึกษากับชุมชนและผู้ประกอบการ ซึ่งเป็นนายจ้างของผู้สำเร็จการศึกษา

ลักษณะ ชินะปุตตกุล (2539: 17 – 18) ได้ศึกษาและสรุปแนวคิดเกี่ยวกับวิธีการติดตามผล การใช้เครื่องมือการติดตามผล ดังนี้

1. วิธีการสัมภาษณ์เป็นการส่วนตัว กับนักเรียน บุคลากรต่าง ๆ ในโรงเรียนหรือกับผู้ปกครอง ข้อดีของวิธีนี้ คือ ผู้สัมภาษณ์สามารถสร้างสัมพันธภาพกับผู้ให้สัมภาษณ์ได้ดีกว่าวิธีอื่น ๆ ซึ่งจะทำได้ความจริงมากกว่าวิธีอื่น และถ้าผู้รับการสัมภาษณ์ไม่เข้าใจในข้อคำถามผู้สัมภาษณ์สามารถอธิบายความเข้าใจได้ หรือถ้าคำตอบของผู้รับสัมภาษณ์ยังไม่เป็นที่แจ่มแจ้งผู้สัมภาษณ์อาจให้ผู้ตอบอธิบายเพิ่มเติมข้อความนั้น ๆ ได้ ข้อเสียของวิธีนี้คือ ต้องใช้เวลาในการสัมภาษณ์มากและผู้สัมภาษณ์ต้องมีความชำนาญในการสัมภาษณ์ ตลอดจนต้องมีการจัดทำข้อสัมภาษณ์ที่มีระบบ มิฉะนั้นข้อมูลอาจกระจัดกระจายได้ วิธีการนี้เหมาะสำหรับการติดตามผลรายบุคคลในโรงเรียนของนักเรียนปัจจุบันหรือผู้ที่มีความคุ้นเคยกัน

2. วิธีประชุมศิษย์เก่าเพื่อไต่ถามความเคลื่อนไหวของศิษย์เก่า ครูและนักแนะแนวควรจะติดต่อกับนักเรียนที่ออกจากโรงเรียนไปแล้วอยู่เสมอ โดยเฉพาะผู้แทนรุ่นต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน

3. วิธีใช้แบบสอบถาม เพื่อติดตามผลนักเรียนวิธีนี้เหมาะสำหรับติดตามนักเรียนที่ออกไปแล้ว ข้อดี คือ ประหยัดเวลา และนิยมใช้มากที่สุด

4. วิธีการสังเกต วิธีนี้เหมาะสำหรับใช้กับนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานการศึกษา และในการติดตามผลโดยการสังเกตนั้น ควรพิจารณาอย่างใกล้ชิดและละเอียดรอบคอบ

5. วิธีการอภิปราย วิธีนี้เหมาะสำหรับการติดตามผลที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงานและบริการต่าง ๆ ที่ฝ่ายแนะแนวของโรงเรียนจัดทำขึ้นเนื่องจากการติดตามผลโดยวิธีอภิปราย เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สรุปข้อบกพร่องต่าง ๆ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข ดังนั้นอาจทำได้กับนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาแล้วหรือนักเรียนปัจจุบันก็ได้

6. วิธีการเขียนบรรยายดิชมผลงานทางวิชาการต่าง ๆ

7. วิธีการใช้โทรศัพท์ การติดตามผลทางโทรศัพท์มีข้อจำกัดเกี่ยวกับเวลา

3. คุณภาพของบัณฑิต

สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ (2544) ได้สรุปความหมายของคุณภาพของการศึกษาไว้ว่า คุณภาพของการศึกษา หมายถึง คุณลักษณะของผลผลิตทางการศึกษาที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาและเป็นที่น่าพอใจของสังคม ดังนั้นคุณภาพของบัณฑิตซึ่งถือเป็นผลผลิตทางการศึกษาก็จะต้องมีคุณลักษณะตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาและต้องเป็นที่พอใจของสังคมเช่นกัน แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา เพื่อให้บัณฑิตมีคุณภาพจะมุ่งเน้นให้นิสิตนักศึกษาได้รับการพัฒนาอย่างครบถ้วนทั้งสามด้านของการศึกษาคือ พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) และจิตพิสัย หรือด้านทัศนคติและค่านิยม (Affective Domain) การจัดการศึกษา

ที่คาดหวังให้คนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพนั้นจะส่งผลให้คนในสังคมเป็นผู้ที่มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีคุณธรรม จริยธรรม และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นที่ยอมรับกันว่า การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยในปัจจุบันประสบปัญหาหลายประการเนื่องจากผู้สำเร็จการศึกษาโดยภาพรวมของประเทศยังถูกมองว่าไม่มีคุณภาพ ไม่สามารถปรับตัวได้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน ทั้งยังไม่สามารถแข่งขันในระดับนานาชาติได้ ปัญหาที่สำคัญที่ส่งผลต่อปัญหาการจัดการศึกษาของไทยคือ ปัญหาเรื่องคุณภาพของครู โดยเฉพาะด้านความรู้ความสามารถคุณธรรม จริยธรรม และความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพ ตลอดจนการพัฒนาครูให้มีขีดความสามารถตามความต้องการของผู้ใช้ครู ประเทศไทยได้กำหนดให้มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542: 24 -27) เห็นความสำคัญในการพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ และที่สำคัญได้มีหมวดที่ว่าด้วยเรื่องของการพัฒนาคุณภาพครู โดยกำหนดไว้ในหมวด 7 ว่าด้วยเรื่อง ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้การผลิตและพัฒนาครูอย่างมีคุณภาพ นอกจากนี้ในหมวด 6 มาตรา 52 ระบุว่า “ให้กระทรวงส่งเสริมให้มีระบบกระบวนการผลิตครู การพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยการกำกับและประสานให้สถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์ รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษาให้มีความพร้อมและมีความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่ และการพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง” จากแนวคิดข้างต้นเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษามาตรฐานการผลิตครูตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และผลงานวิจัยของธนาคารโลก ส่งผลให้สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระบบการประกันคุณภาพให้หน่วยงานที่รับผิดชอบการผลิตครู ซึ่งเริ่มจากหน่วยงานหลัก คือ คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ ในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการผลิตครู และจะต้องรับการประเมินจากหน่วยงานภายนอกให้มีระบบการประกันคุณภาพและมาตรฐานการฝึกหัดครู เพื่อพัฒนาคุณภาพของบัณฑิตสาขาการศึกษาให้มีคุณภาพได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับของสังคม

การสัมมนาเชิงวิชาการ เรื่อง หลักสูตรฝึกหัดครูราชภัฏ ปฏิวัติครูไทย (กลุ่มพัฒนาคุณภาพกรมฝึกหัดครู, 2542) ได้สรุปผลใน 4 ประเด็นสำคัญดังนี้

1. คุณลักษณะครูไทยที่พึงประสงค์ ประกอบด้วย

คนดี เป็นคนที่มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นนักจัดการ สมถะ เรียบง่าย ไม่ยึดติดกับวัตถุ มีความเสียสละเพื่อส่วนรวมรับผิดชอบต่อหน้าที่ เป็นนักประชาธิปไตย ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ในขณะเดียวกันก็ต้องมีลักษณะของความเป็นผู้นำ

คนเก่ง เป็นบุคคลที่มีความรู้รอบ รู้กว้าง ทันทต่อเหตุการณ์ตลอดเวลา มีนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และสังเคราะห์งานได้

ครูดี มีความรักและศรัทธาในอาชีพครู เมตตาเด็กและรักเด็ก เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กที่ตนสอน เข้าวชนและชุมชนในท้องถิ่น ในการสอนต้องยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง

ครูเก่ง มีความรู้ลึกในเนื้อหาวิชาที่สอนสามารถพูดภาษาอังกฤษและใช้คอมพิวเตอร์ขั้นพื้นฐานได้ มีทักษะการสอนที่ดี สามารถจัดการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับสถานการณ์สามารถสอนเด็กพิการได้

การสร้างบัณฑิตครูและการสร้างจิตวิญญาณความเป็นครู

สถาบันราชภัฏต้องมีนโยบายในการคัดสรรนักศึกษาครูที่ดีมีเกณฑ์เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และต้องประสานความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น วัด ชุมชน โรงเรียน มีการจัดกิจกรรมการเรียนที่เหมาะสม เช่น การเสริมประสบการณ์วิชาชีพครูซึ่งต้องจัดให้ต่อเนื่องสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนการสอน มีเทคโนโลยีที่ทันสมัย อาจารย์ผู้สอนจะต้องเป็นแม่แบบที่ดีให้กับนักศึกษา และต้องสอดแทรกจิตวิญญาณความเป็นครูในขณะที่สอนทุกรายวิชา

2. โครงสร้าง/รูปแบบหลักสูตร

โครงสร้างหลักสูตรประกอบด้วย 3 ส่วน ประกอบด้วย

ภาคทฤษฎี เน้นให้เรียนวิชาเอกให้ลึก เรียนวิชาสามัญให้กว้างขึ้นกว่าเดิม โดยต้องเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ระเบียบการปฏิบัติราชการ

ภาคปฏิบัติ เน้นการปฏิบัติให้มากยิ่งขึ้น โดยให้มีการฝึกประสบการณ์วิชาชีพทุกชั้นปี และควรให้มีสัดส่วนของการฝึกประสบการณ์เพิ่มขึ้นทุกชั้นปี

ภาคกิจกรรม เน้นให้นักศึกษาเข้ากับชุมชนเป็นผู้นำชุมชนได้มีกิจกรรมเสริมหลักสูตรในด้านอื่น ๆ เช่น ดนตรี กีฬา ฯลฯ

3. กระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตครูทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหลักสูตร ควรมีข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับคุณภาพของนักศึกษาที่ผลิต มีการจัดกิจกรรมที่จำเป็น และการฝึกประสบการณ์วิชาชีพให้นักศึกษาครู ควรเน้นให้นักศึกษาเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนการสอน และเน้นภาคปฏิบัติและเรียนรู้ในสถานการณ์จริงให้มากยิ่งขึ้น

4. การตรวจสอบและการประกันคุณภาพการฝึกหัดครู

การตรวจสอบหรือการประกันคุณภาพต้องมีเกณฑ์มาตรฐานในการประกันคุณภาพโดยใช้ระบบการประกันแบบ ISO ซึ่งมีการจัดระบบการตรวจสอบ 3 ขั้นตอน เริ่มตั้งแต่กระบวนการรับนักศึกษาเข้า (input) กระบวนการผลิต (process) ผลผลิต (output) ตรวจสอบคุณภาพของบัณฑิตตามที่พึงประสงค์ มีการประเมินภายในโดยสถาบัน และการประเมินภายนอกโดยหน่วยงานอื่น ๆ การมีใบประกอบวิชาชีพครู

จากการศึกษาจากเอกสารข้างต้น สรุปได้ว่า การผลิตครูที่มีคุณภาพเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ คุณลักษณะครูที่มีคุณภาพจะต้องเป็น คนดี คนเก่ง ครูดี ครูเก่ง ในการผลิตครูให้มีคุณภาพต้องใช้หลักสูตรที่ประกอบด้วยโครงสร้าง 3 ส่วน คือ ภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ ภาคกิจกรรม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ต้องเน้นให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม และเน้น

การปฏิบัติและเรียนรู้ในสถานการณ์จริง ส่วนการประกันคุณภาพมี 3 ขั้นตอน คือ กระบวนการรับนักศึกษา (input) กระบวนการผลิต (process) และผลผลิต (output)

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (2544: บทคัดย่อ) การศึกษาความคิดเห็นของผู้ประกอบการต่อบัณฑิตภาคปกติของสถาบันราชภัฏที่สำเร็จการศึกษาในช่วงปีการศึกษา 2542 - 2543 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการทำงานและความคิดเห็นของผู้ประกอบการที่เป็นผู้ใช้ผลผลิตจากสถาบันราชภัฏ จากกลุ่มตัวอย่าง 518 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า

1. ผู้ประกอบการเห็นว่าผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันราชภัฏมีความซื่อสัตย์ในระดับมากที่สุด ส่วนคุณลักษณะอื่น ๆ ผู้ประกอบการเห็นว่าผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันราชภัฏมีในระดับมาก ยกเว้นความสามารถในการใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสารที่ผู้ประกอบการเห็นว่าผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันราชภัฏมีในระดับน้อย
2. ผู้ประกอบการเห็นว่าผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันราชภัฏมีผลการปฏิบัติงานในระดับมากทุกด้าน
3. ความรู้หรือทักษะเพิ่มเติมที่ผู้ประกอบการเห็นว่าจำเป็นในการปฏิบัติงาน คือ ทักษะในการใช้คอมพิวเตอร์ ระบบสารสนเทศ อุปกรณ์สำนักงานสมัยใหม่ การสื่อสารภาษาต่างประเทศ การประยุกต์ใช้ความรู้ การนำความรู้ไปใช้งานจริง การฝึกประสบการณ์ในสาขาที่ศึกษาอย่างเข้มข้นและยาวนาน
4. คุณลักษณะที่ผู้ประกอบการเห็นว่าจำเป็นในการปฏิบัติงาน คือ ความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย ตรงต่อเวลา ความซื่อสัตย์ รักองค์กร รักอาชีพ ขยัน ใฝ่เรียน อดทน กระตือรือร้น มีความเสียสละ มีน้ำใจ เชื้อมั่นในตนเอง กล้าคิด กล้าแสดงออก
5. ผู้ประกอบการส่วนใหญ่คัดเลือกคนเข้าทำงานจากความสามารถ โดยไม่สนใจสถาบันที่ผู้สมัครสำเร็จการศึกษามา แต่มีบางส่วนที่เลือกจากสถาบันการศึกษาที่ตัวเองเห็นว่าน่าจะทำงานได้ดีกว่าสถาบันอื่น
6. ปัญหาในการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันราชภัฏ คือ มีความรู้และทักษะไม่เพียงพอ ไม่กล้าแสดงออก ตัดสินใจช้า ไม่กล้าตัดสินใจ และขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ขาดความรับผิดชอบ ไม่ทำตามกฎระเบียบของหน่วยงาน แต่งกายไม่ดี บุคลิกภาพไม่ดี กริยามารยาทไม่ดี การวางตัวไม่เหมาะสม

กัญญา เกิดโพธิ์ทอง (2532: 109-112) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การติดตามผลการปฏิบัติงานของมหาบัณฑิตสาขาการสอนสังคมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2512 - 2530” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพส่วนบุคคล ลักษณะงานที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติความก้าวหน้าในการปฏิบัติตามหน้าที่ และเพื่อติดตามผลการปฏิบัติงานของมหาบัณฑิตในด้านการนำความรู้และประสบการณ์

ทางวิชาการและวิชาชีพครู ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานและดำเนินการสอนในด้านการเรียนการสอน วิชาสังคมศึกษา ด้านการนิเทศการสอนและวิชาสังคมศึกษา ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ด้านการทำงานบริหารและบริการ และด้านการพัฒนาบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ รวมทั้งปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานของมหาบัณฑิต ประชากรในการวิจัย คือ มหาบัณฑิตสาขาการสอนสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่สำเร็จตั้งแต่ปีการศึกษา 2512 - 2530 จำนวนมหาบัณฑิต 198 คน ผู้บังคับบัญชา จำนวน 150 คน รวม 348 คน โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นของมหาบัณฑิตและผู้บังคับบัญชา เป็นเครื่องมือในการวิจัย ผลการวิจัยพบว่า มหาบัณฑิตส่วนใหญ่ประกอบอาชีพครูอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาและวิทยาลัยครูความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของมหาบัณฑิตส่วนใหญ่ คือ การเข้ารับการอบรมดูงานภายในประเทศ ผลงานทางวิชาการคือการเขียนบทความ มหาบัณฑิตนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานทุกด้านในระดับมาก ผู้บังคับบัญชาของมหาบัณฑิตส่วนใหญ่มีความเห็นว่ามหาบัณฑิตมีผลการปฏิบัติงานทุกด้านอยู่ในระดับดี ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของมหาบัณฑิตคือ ได้รับมอบหมายงานมากเกินไป ระบบบริหารงานล่าช้า เนื้อหาในหลักสูตรที่กำหนดให้สอนมีมากเกินไป และผู้ร่วมงานขาดความร่วมมือในการปฏิบัติงาน

ทพวงมหาวิทยาลัย (2530) ได้ทำการศึกษาลักษณะของบัณฑิตโดยศึกษาจากความต้องการของนายจ้าง ผลการศึกษาปรากฏว่านายจ้างในภาครัฐบาลต้องการให้บัณฑิตมีความสามารถในการวิเคราะห์และแก้ปัญหาเป็นอันดับหนึ่ง ในขณะที่นายจ้างในภาคเอกชนต้องการให้บัณฑิตมีความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์เป็นอันดับหนึ่ง ส่วนความต้องการในด้านบุคลิกภาพของบัณฑิตนั้นนายจ้างทั้งในภาครัฐบาลและภาคเอกชนมีความต้องการเหมือนกันคือความต้องการบัณฑิตที่มีความรับผิดชอบ ขยันอดทน มนุษยสัมพันธ์ ความเป็นผู้นำ และร่างกายแข็งแรงแคล่วคล่องว่องไว และจากการประเมินสมรรถภาพในการปฏิบัติงานของบัณฑิตที่ได้ทำงานแล้วปรากฏว่าบัณฑิตสามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ได้ดี มีความรับผิดชอบสูงและมีความซื่อสัตย์

ไพฑูรย์ อิงคสุวรรณและคณะ (2535) ได้ทำการประเมินคุณภาพรวมของคุณภาพการทำงานของบัณฑิตโดยผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างของบัณฑิต ปรากฏผลการวิจัยดังนี้

1. สิ่งที่นายจ้างมีความพึงพอใจบัณฑิตในระดับมากคือ ความรู้ความสามารถในวิชาที่จบ ภาวะคือหรือร้อนและความพร้อมที่จะรับงาน ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ความซื่อสัตย์ และความมีวินัย
2. สิ่งที่นายจ้างหรือผู้บังคับบัญชารายงานในคุณลักษณะของบัณฑิตเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย มีดังนี้คือ การมีความรู้ดี รู้รอบและรู้จริง การมีความรับผิดชอบ การมีความขยันและอดทน การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี การมีความซื่อสัตย์ และการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

ฉลวย ชีวกิจการ และคณะ (2540) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาคุณภาพบัณฑิตมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยศึกษาจากทัศนะของผู้จ้างงานหรือผู้บังคับบัญชาทั้งในภาครัฐบาลและภาคเอกชนจำนวน 477 หน่วยงาน ผลการวิจัยปรากฏว่านายจ้างหรือผู้บังคับบัญชาประเมินว่า บัณฑิตของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์มีคุณภาพดีในอันดับ 7 อันดับแรกดังนี้คือ ความประพฤติซึ่งหมายความรวมถึงบุคลิกลักษณะ ท่วงทีวาจา การแต่งกายและการวางตัว ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความกระตือรือร้นเพื่อพัฒนาตนเอง ความอดทน ความสามารถในการเรียนรู้ ความสามารถในการวินิจฉัยสั่งการ การตัดสินใจและการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน ส่วนคุณลักษณะของบัณฑิตตามความต้องการของผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างเรียงตามลำดับมากไปหาน้อยมีดังนี้ ความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน ความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน ความขยันอดทนในการปฏิบัติงาน ความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์ ความสามารถในการวิเคราะห์และแก้ปัญหาความมีมนุษยสัมพันธ์ และความรู้ความสามารถเฉพาะสาขาวิชาของตนเอง

วิมลรัตน์ จงเจริญ และคณะ (2539: 16-17) ได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพของบัณฑิตกับการทำงานพบว่านายจ้างหรือผู้บังคับบัญชา มีความคาดหวังว่าบัณฑิตจะมีคุณสมบัติสมบูรณ์ทั้งทางด้านความรู้ในสาขาวิชาของตนเองอย่างแท้จริง มีทักษะต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานทั้งทักษะทางกายและทักษะในการคิด ตลอดจนมีทัศนคติและค่านิยมที่เหมาะสม กล่าวคือมีลักษณะใฝ่สัมฤทธิ์ ใฝ่เรียนรู้ และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี โดยอาจสรุปความสามารถของบัณฑิตที่นายจ้างหรือผู้บังคับบัญชามีความต้องการมากได้ดังนี้

1. ความสามารถในการวิเคราะห์และแก้ปัญหา
2. ความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้
3. ความรอบรู้ในสาขาวิชาของตนเอง
4. ความรับผิดชอบต่อบทบาทต่าง ๆ ของตนเอง
5. ความขยัน อดทน
6. ความกระตือรือร้น
7. ความพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่
8. ความมีมนุษยสัมพันธ์
9. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
10. สุขภาพดี ร่างกายแข็งแรง

จากการศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพของบัณฑิตกับการมีงานทำข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า ผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างมีความต้องการบัณฑิตที่มีลักษณะดังนี้

1. รู้จักแก้ปัญหาเฉพาะหน้า
2. มีเหตุผล
3. มีความรับผิดชอบ
4. มีมนุษยสัมพันธ์
5. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
6. มีลักษณะใฝ่รู้งาน
7. มีลักษณะความเป็นผู้นำ
8. มีความซื่อสัตย์
9. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
10. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี

